

Ledenbericht

MEI 2021 / 131E JAARGANG NR. 3 / VERSCHIJNT 6 X PER JAAR

Van de voorzitter

18 maart beleefden we een primeur: een digitaal bezoek aan het Haags Historisch Museum. De ingelogde leden kregen een rondleiding van drie kwartier over de expositie 'Corona-collectie Den Haag'. De tentoonstelling geeft een treffend, gevarieerd en op onderdelen ook hilarisch beeld van een bijzondere periode in de naoorlogse geschiedenis, waarin het dagelijks leven en het Haagse stadsbeeld door corona veranderde. Hoe zullen latere generaties hierop terugzien? Veel dank aan Rosa Bilkes die de digitale excursie samen met Tiemen Brill organiseerde en projectleider/collectiebeheerder Patricia Deiser voor haar inspirerende en enthousiaste rondleiding. Aan de opstelling kan niets meer worden toegevoegd, maar voorwerpen die later zullen herinneren aan de 'coronatijd' voegt het museum graag aan de collectie toe. Wie in het bezit is van bijvoorbeeld het rode verkiezingspotlood(je) dat dit keer bij wijze van uitzondering mee naar huis mocht wor-

den genomen of een – Haags – mondkapje met bijzondere afbeelding of kleurschakering zoals van het 140-jarige Panorama Mesdag, is van harte uitgenodigd om dit bij de receptie van het HHM af te geven zodra het museum weer open is. Jongstleden 1 april stonden de museale deuren al open voor het brengen van een avondklok...

Terwijl ik dit schrijf is het gelet op de corona ontwikkelingen niet zeker of we in juni onze voorjaarsledenvergadering kunnen houden in het HHM. Daarom koersen we nu op een vergadering in september. In het ledenbericht van juli volgen oproep en agenda. Naast de gebruikelijke (en deels achterstallige) agenda hopen wij dan de nieuw toetgetreden bestuursleden Laura Plezier en Rosa Bilkes te verwelkomen en dank te brengen aan de bestuurders die het bestuur hebben verlaten, omdat zij aan het eind van hun statutaire termijn waren. Dat zijn Lex van Tilborg (maart 2020) over wie ik eerder schreef in het ledenbericht van vorig jaar maart en per 1 april Monique de Vries. Zij trad in 2014 toe tot het bestuur en heeft sindsdien de belangen van de vereniging met enthousiasme gediend. Monique vertegenwoordigde Die Haghe in het Monumentenplatform en vormde samen met oud-bestuurslid Eline Zantvoort het motorblok voor de uitreiking van de Die Haghe Prijs 2018. Als secretaris van de redactie van ons jongste jubileumboek en lid van de lustrumcommissie 130 jaar Die Haghe was zij een stuwende en inspirerende kracht.

AGENDA

20 MEI

Online lezing over radio-
pionier Idzerda door diens
kleinzoon Hanso Idzerda

Eenmaal over de Die Haghe Prijs gesproken: zoals ik in het vorige ledenbericht al schreef zijn we van plan om die uit te reiken op een feestelijke dag ergens in oktober – de Maand van de (ook Haagse) Geschiedenis. Onze jury is aan de slag gegaan met een eerste selectie uit alle daarvoor in aanmerking komende boeken die sinds 2018 over (de geschiedenis van) Den Haag zijn verschenen. Het jurylidmaatschap vergt veel leeswerk en expertise over uiteenlopende onderwerpen en daarom zijn we bijzonder blij dat we Herman Rosenberg (eindredacteur Den Haag Centraal) en Marjonne Maan (docent geschiedenis Gymnasium Haganum) bereid hebben gevonden om in de jury zitting te nemen. Die is daarmee nu vijf man en vrouw sterk. Elders in dit ledenbericht leest u er meer over. We zien met spanning uit naar de eerste bevindingen...

De raderen van Die Haghe draaien dus achter de coronaschermen 'gewoon' door. Dat geldt ook voor de redactie van ons Jaarboek. De inkt van de editie 2020 is nog maar net droog of de redactie – met ook dit jaar Herman Rosenberg als voorzitter – boog zich in haar eerste (zoom)vergadering in januari al over de onderwerpen voor het komend jaarboek. Naar verluidt staan er – als altijd – weer interessante artikelen op de rol. Dat geldt ook voor de meer dan tien activiteiten die Tiemen Brill voor ons in petto heeft, maar die door de coronabeperkingen nog steeds niet kunnen worden uitgevoerd. Mogelijk maken we voorzichtig in mei-juni een begin. We informeren u per digitale nieuwsbrief.

Henk Grootveld

Activiteiten

Online lezing over radiopionier Idzerda

Op 20 mei zal Hanso Idzerda online een lezing houden over zijn grootvader, radiopionier Hanso Henricus Schotanus à Steringa-Idzerda. IDZ, zoals zijn bewonderaars hem noemden, werd in 1885 geboren als zoon van een Friese dokter uit Weidum. Hij studeerde elektrotechniek in Duitsland. Tijdens de Eerste Wereldoorlog leverde hij onder andere peilapparatuur (om spionnen te ontmaskeren) en luisterapparatuur aan het Nederlandse leger. Draadloos zenden en ontvangen was een hoogst geheim metiër; de ether was verboden terrein behalve voor militairen. Na de oorlog voorzag hij een grote ontwikkeling voor de radio-omroep oftewel 'Broadcasting': het uitzenden naar een grote groep anonieme luisteraars. Op 6 november 1919 startte hij als eerste ter wereld een 'commerciële' zender. Vanuit de Beukstraat 8-10 in Den Haag verzorgde hij wekelijks uitzendingen

van twee uur op een vast tijdstip met veel muziek en vermaak. Idzerda's zender werd razend populair, maar vijf jaar later ging hij alweer failliet, voorbijgestreefd door grotere ondernemingen. Ook de overheid werkte hem steeds meer tegen, hij paste niet in het toen vigerende 'zuilenmodel'. Na een doorstart in 1925 maakte hij nog enige tijd professionele zend-apparatuur. Eind 1944 werd hij door de Duitsers gefusilleerd, omdat hij delen van de besturing van een neergestorte V2 bij zich had.

Gidi Verheijen schreef een boek over deze radiopionier. Dat is voor 15 euro te bestellen via e-mailadres: activiteiten@haagsegeschiedenis.nl

Aanmelden

- Via het e-mailadres activiteiten@haagsegeschiedenis.nl
- Bevestiging van uw deelname volgt per e-mail.
- U ontvangt een uur voor aanvang per e-mail een link die toegang geeft tot de online lezing.
- Introducties zijn welkom.
- Datum: donderdag 20 mei
- Aanvang: 15.00 uur
- Duur: maximaal 1.5 uur
- Aan deze activiteit zijn geen kosten verbonden.
- **Belangrijk!** Geen bericht van ons gekregen? Kijk dan voor de zekerheid bij uw spamberichten.
- Mocht u nog vragen hebben, stuur dan een e-mail naar ons bestuurslid Tiemen Brill: activiteiten@haagsegeschiedenis.nl

Die Haghe Prijs

De Geschiedkundige Vereniging Die Haghe looft sinds 1970 eenmaal per twee jaar – laatstelijk in 2018 – een prijs uit voor het beste boek op het gebied van de geschiedenis van Den Haag. De prijs, een geldbedrag van 2500 euro, sluit aan bij de doelstelling van Die Haghe om onder de inwoners van Den Haag de belangstelling voor en de kennis van de geschiedenis van onze stad te bevorderen. Daarnaast is de prijs een aanmoediging voor derden om over de geschiedenis van Den Haag te schrijven. Om de vereniging en de prijs in het bijzonder onder de Haagse bevolking breder bekend te maken, zal de samenwerking met vestigingen van de Bibliotheek Den Haag worden geïntensiveerd en de lokale pers actiever geïnformeerd.

De onafhankelijke jury bestond tot dusverre uit drie leden, te weten Henriette van Aartsen-Warsen, Jan-Hein Furnée en Ellen van der Waerden (voorzitter). Vanaf dit jaar is de jury uitgebreid met twee nieuwe leden die vanwege hun achtergrond enerzijds verbreding van de journalistieke kennis van de stad waarborgen en anderzijds aansluiting vinden bij de jeugd en bij het geschiedenisonderwijs in de stad. Dit zijn respectievelijk Herman Rosenberg, hoofdredacteur van de weekkrant *Den Haag Centraal*, historicus, journalist en kenner van Den Haag. In 2019 won hij de Haagse persprijs. Naast hem komt Marjonne Maan de jury versterken. Zij is historicus, schrijver en blogger over haar familiegeschiedenis waarover ze ook lezingen houdt. Ze is werkzaam als docent geschiedenis bij het Gymnasium Haganum.

Hoe komt de jury aan een prijswinnaar? De Centrale Bibliotheek heeft samen met het Haags Gemeentearchief een overzicht opgesteld van alle op het gebied van Haagse geschiedenis gepubliceerde boeken over een deel van 2018, heel 2019 en heel 2020. Hieruit is een selectie van circa 30 boeken gemaakt, aan de hand van een aantal

criteria. Een boek moet bijvoorbeeld nieuw licht werpen op de Haagse stadsgeschiedenis, voorzien zijn van een notenapparaat en een bronnenlijst, belangrijk beeldmateriaal bevatten en leesbaar zijn voor een groot en breed publiek. Uit de geselecteerde boeken stelt de jury een longlist samen van maximaal twaalf boeken op basis waarvan een shortlist van drie boeken wordt opgesteld, waaruit dan de winnaar wordt gekozen. Longlist en shortlist worden gepubliceerd in het ledenbericht en op de website.

Het voornemen is om vanaf 2021 de prijs uit te reiken in oktober, de Maand van de Geschiedenis. Afhankelijk van de maatregelen rond het Coronavirus zal in de loop van het jaar bekeken worden op welke wijze de uitreiking kan worden georganiseerd. In de ledenberichten van juli en september volgt nadere informatie.

Publicaties

Huis te Lande, vrouwen in de tuinbouw

In hoeverre heeft de tuinbouwschool voor meisjes Huis te Lande in Rijswijk bijgedragen aan de vrouwenemancipatie? Die vraag stelt en beantwoordt de auteur na elke directie-periode, als hij uitgebreid heeft verteld hoe vier achtereenvolgende vrouwelijke directeuren deze unieke school bestuurden. In een tijd dat het landbouwonderwijs alleen gericht was op mannen, was dit particuliere initiatief een voorbeeld van vrouwenemancipatie zoals die aan het eind van de 19de eeuw zich ontwikkelde. Er wordt dan ook uitgebreid aandacht besteed aan de Nationale Tentoonstelling van Vrouwenarbeid die in 1898 in Den Haag werd georganiseerd. Deze tentoonstelling wilde een beeld geven van vrouwenarbeid en daarmee de zelfstandige positie van vrouwen door betaalde arbeid bevorderen.

In de Commissie Bloemenvak van de Nationale Tentoonstelling van Vrouwenarbeid hebben Cornelia Pompe en Jacoba Hingst elkaar waarschijnlijk leren kennen. Ze begonnen beiden met een studie Biologie in Leiden, waar Jacoba een MO-lesbevoegdheid haalde. In 1905 vertrokken de dames naar Rijswijk waar Jacoba een flinke lap grond had gekocht voor een kwekerij. Daarop werd een villa gebouwd en in 1907 startte de 'Tuinbouwinstelling' met twee leerlingen. Na het overlijden van Pompe in 1913 bracht Hingst haar vermogen onder in een stichting, om het voortbestaan van haar onderwijsinstelling zeker te stellen. Met vaste hand en volledige inzet wijdde zij zich aan deze taak.

De opleiding was gericht op meisjes uit de gegoede stand die later, gehuwd met een notabele, een tuin moesten kunnen beheren, niet om er een boterham mee te verdienen. Het lesgeld bedroeg 300 gul-

Jacoba Hingst geeft instructie aan een leerling

den per jaar, een fors bedrag voor die tijd. Het leerlingenaantal nam pas in 1915 flink toe: vanwege de oorlogssituatie konden meisjes niet meer naar buitenlandse 'finishing schools'.

In 1920 werd in het lesprogramma een onderscheid gemaakt tussen A- en B-leerlingen, meisjes die een huwelijk met een notabele in het vooruitzicht hadden en meisjes die in het tuinbouwwak aan het werk gingen. De laatsten kregen bijvoorbeeld ook les in boekhouden. Tussen de leerlingen ontstond vaak een hechte band, wat terug te vinden is in de oprichting van een vereniging van oud-leerlingen. Het boek bevat een groot aantal portretten van oud-leerlingen, die met hun herinneringen een goed beeld geven van de sfeer op de tuinbouwschool.

In de loop der jaren werd het curriculum steeds weer aangepast en meer en meer gericht op de arbeidsmarkt. In 1934 volgde dan ook de officiële erkenning van het diploma van Huis te Lande. Hingst nam in 1937 afscheid als directeur. Onder haar leiding was haar droomschool uitgegroeid van een particuliere eliteschool tot een professionele onderwijsinstelling.

Hingst werd opgevolgd door Erna Casparé, die 26 jaar zou aanblijven als directeur. Zij was beïnvloed door de antroposofie van Rudolf Steiner, voorstander van biologisch-dynamische landbouw, en was van mening dat door het werken in de tuinbouw de basis werd gelegd die bij een goede begeleiding tot een harmonieuze ontwikkeling zou leiden.

Huis te Lande kwam de oorlogsjaren redelijk door, tot het jaar 1944/45, toen er zich geen leerlingen aanmeldde en er bij gevolg geen schoolgeld binnenkwam. In september 1945 wilde de gemeente Rijswijk Huis te Lande onteigenen om daar een villawijk te realiseren. Maar na een storm van protesten ging dit niet door. Na WO II groeide het aantal aanmeldingen weer en bleek het schoolgebouw te klein en niet meer van deze tijd. In 1953 gaf het ministerie groen licht voor de bouw van een nieuwe school, die in 1954 werd geopend. Het lesprogramma werd steeds meer aangepast aan de eisen van de arbeidsmarkt. Met het einddiploma van Huis te Lande werd het ook mogelijk om een onderwijsbevoegdheid te halen voor het les geven op (landbouw)-huishoudscholen.

Naast het tuinbouwonderwijs werd veel aandacht gegeven aan vieren, lezingen en zelfs dansavonden. Bij het 50-jarig bestaan in 1957 werd de Midzomernachtdroom van Shakespeare opgevoerd. Het was al met al een kunstzinnige periode waarin creativiteit werd bevorderd en die ten einde liep, toen Casparé in 1963 afscheid nam. Zij werd opgevolgd door Ant Post, een gepromoveerde entomoloog. Met het ministerie van Landbouw was er jarenlang gesteggel over de invulling van het lesprogramma, met name over de verplichte vakken techniek en economie. Die werden niet nodig geacht, omdat de meisjes niet werden opgeleid tot bedrijfsleider. Onder Post werd Huis te Lande steeds meer een 'normale' middelbare tuinbouwschool, mede omdat meisjes uit alle lagen van de bevolking zich inschreven. Het aantal leerlingen bleef groeien, zodat nieuwbouw noodzakelijk werd. Toen in 1974 een nieuwe school werd geopend, bleek die voor de 180 leerlingen ook al gauw te klein. Aan het eind van haar loopbaan werd Post geconfronteerd met de wens van het ministerie van Landbouw om jongens toe te laten op Huis te Lande. Post beseftte dat zonder jongens Huis te Lande geen toekomst had, maar zou de overgang naar een gemengde school overlaten aan haar opvolgster in 1988, Marjolein Pouw.

Onder haar directoraat werd de school opengesteld voor jongens en kreeg deze een meer regionale functie. Pouw was voorstander van 'natuurlijk' leren, waarbij leerlingen met uitdagende opdrachten op-

Leerlingen aan het schoffelen bij Huis te Lande, 1946

lossingen zochten en zo hun kennis vergrootten. Het landelijk landbouwonderwijs richtte zich meer en meer op regionale spreiding, waarbij samenwerking tussen 'las' (lager agrarisch onderwijs) en 'mas' (middelbaar agrarisch onderwijs) belangrijk was. Met allerlei samenwerkingsovereenkomsten en fusie-overleggen probeerde Huis te Lande de hoofdvestiging te worden van de regionale groep Zuid-Holland-Midden-Zuid. In 1991 ontstond zo een school 'Groene Delta' met als hoofdvestiging Huis te Lande. Pouw vertrok in 1991 voor een bestuursfunctie in de centrale directie. Onder haar opvolger Peter Kraaieveld vond opnieuw een reorganisatie plaats die in 2000 leidde tot de naam Wellantcollege mbo Rijswijk.

In 2007 werd op grootse wijze het 100-jarig bestaan gevierd. Na enkele mannelijke locatiedirecteuren werd in 2018 weer een vrouwelijke directeur benoemd, Els Jongsma.

Het boek, met zijn aandacht voor de emancipatiegedachte van Jacoba Hingst, geeft een goed beeld van de ontwikkeling van het denken over de positie van de vrouw en haar plaats in het arbeidsproces. In het begin ging het nog vooral om een opleiding voor meisjes die na een huwelijk het beheer van een tuin kregen. Langzamerhand kwam er ook een beroepsgerichte opleiding en uiteindelijk werd het een volwaardige agrarische opleiding die geen onderscheid meer maakte tussen het werk van mannen en van vrouwen. De droomschool van Jacoba Hingst heeft haar doel bereikt.

Frans Holtkamp, *Huis te Lande, vrouwen in de tuinbouw*, Stichting Rijswijkse Historische projecten (2020), 252 pp., ISBN: 978.90.78689.32.4, € 20,00 (verkrijgbaar via e-mailadres: secretariaat@historischeverenigingrijswijk.nl)

Irene van Geest

Nieuwe leden

mw. N.L. Bartelings en dhr. O. Croese, dhr. H. Belderbos, mw. M.J. Eijgendaal-van Mastrikt, dhr. N.A. van der Knoop, dhr. R.R. Mets, dhr. Y.D. Prinzen, mw. R. Reints, dhr. D.H. van Romondt, dhr. A.G. van Rijn, dhr. G. Spaans, mw. G.E.M. Thomassen, dhr. H.M.J. Tromp, dhr. H. Verlind, dhr. A.C. de Vries en dhr. H. Westerhoff

Het bestuur van Die Haghe is als volgt samengesteld:

Voorzitter

dhr. H.C. Grootveld

Secretaris

dhr. J. Zwaanswijk

Penningmeester

dhr. W.K.H. Berghuis

Leden

mw. R. Bilkes
dhr. T. Brill
mw. L.M. Plezier
mw. J.M. de Vries

Secretariaat

Sonoystraat 51
2581 VJ Den Haag
e-mail:
secretaris@haagsegeschiedenis.nl

Financiën

Rekening NL49 INGB 0000.0717.91 t.n.v.
Geschiedkundige Ver Die Haghe

Info ledenadministratie en opgave nieuwe leden

dhr. E.B. de Vries
Margrietstraat 9
2555 PT Den Haag
administratie@haagsegeschiedenis.nl

Redactieadres Ledenbericht

Loudonstraat 100
2593 WB Den Haag
e-mail: michielvdmast@gmail.com
Redacteur Ledenbericht
dhr. W.M. van der Mast

Website Die Haghe:

www.haagsegeschiedenis.nl

Jaarboek Die Haghe

Voor aanwijzingen auteurs en inzenden van kopij:
secretaris@haagsegeschiedenis.nl

Contributie/Opzegging

Bij opzegging van het lidmaatschap in de loop van het verenigingsjaar blijft de contributie voor dat jaar verschuldigd. Zie Statuten op website Die Haghe